

සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රය
(5. ජාති වාරය)
(ම.නි. i, 110-132 පිටු)

බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශිත සෑම අනුශාසනයක් ම ඉලක්ක කොට ඇත්තේ සත්ත්වයන්ට ප්‍රඥාව ලබාදීම සඳහායි. එය මනුෂ්‍යයකුට තම ජීවිතය තුළ ලැබිය හැකි වටිනා ම වස්තුවයි. ප්‍රඥාව මිනිසාට රත්නයක් (මැණිකක්) වශයෙන් හඳුන්වා ඇත්තේ එබැවිනි (**පඤ්ඤා නරානං රතනං**). මානසික පාරිශුද්ධත්වය ලැබෙන්නේ ප්‍රඥාව තුළිනි (**පඤ්ඤාය පරිසුඡ්ඤාති**). එබැවින් ප්‍රඥාවට සමාන ආලෝකයක් නොමැති බව සඳහන් වේ (**නත්ථි පඤ්ඤා සමා ආභා**). දුකින් නිදහස් වීම රඳා පවත්නේ අප කෙතෙක් දුරට හේතුඵල දහම හෙවත් පටිච්චසමුප්පාදය පදනම් කොට ගත් අනිත්‍යතාව තේරුම් ගැනීමට සමත් ප්‍රඥාවක් ඇද්ද යන කරුණ මතයි. එබැවින් ප්‍රඥාව දියුණු කරලීමට අවශ්‍ය සියලු උපදෙස් බුදුදහමින් සපයයි. පඤ්ඤා, සම්මාදිට්ඨි, විජ්ජා, ආලෝක, ඤාණ ආදී නම්වලින් සඳහන් ව ඇති මෙම ප්‍රඥාව ලැබූ පමණට සත්ත්වයා දුකින් නිදහස් වීමේ මාවත තේරුම් ගෙන එයින් නිදහස්වීම සඳහා කටයුතු සම්පාදනය කර ගනී. ඒ ඔස්සේ දුකින් නිදහස්වීමේ මාවතෙහි ගමන් කරයි. මජ්ඣිම නිකායෙහි මූලපණ්ණාසකයෙහි සඳහන් '**සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රය**' ධර්මසේනාධිපති අග්‍රශ්‍රාවක සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ විසින් දේශිත සම්මාදිට්ඨිය හෙවත් දුකින් නිදහස්වීමේ ප්‍රඥාව ලබා ගැනීමේ ක්‍රම 16ක් පැහැදිලි කෙරෙන සවිස්තරාත්මක අනුශාසනයකි.

එක් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත් නුවර දෙවරම් වෙහෙරෙහි වැඩ සිටින සමයෙක ආයුෂ්මත් සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ 'ඇවැත්නි, හික්ෂුන් වහන්ස' යනුවෙන් තම සහෝදර හික්ෂුන් ඇමතුහ. එවිට එම හික්ෂුන් වහන්සේලා '**ඇවැත්නි**' යනුවෙන් සැරියුත් මාහිමියන්ට පිළිවදන් දුන්හ.

එහි දී සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ මෙසේ සඳහන් කළහ. 'ඇවැත්නි, සම්මාදිට්ඨිය, සම්මාදිට්ඨිය' යයි කියනු ලැබේ. ඇවැත්නි, කොපමණකින් සම්මාදිට්ඨික වේ ද? දෘෂ්ටිය සෘජු බවට පැමිණියේ ධර්මයෙහි ගුණ දූන පැහැදීමෙන් යුක්ත වූයේ මේ සද්ධර්මයට පැමිණියේ වේ ද? 'ඇවැත්නි, සැරියුත් මාහිමියන් වෙතින් මෙහි අර්ථය දැන ගැනීමට අපි දුර සිට වුව ද පැමිණෙන්නෙමු. මෙහි අර්ථය සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ ම සඳහන් කරන සේක්වා. මෙසේ සඳහන් කළ කල්හි තමන් වහන්සේගේ වචනය මැනවින් අසා සිතෙහි දරා ගැනීමට උපදෙස් දී සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ සම්මාදිට්ඨිය යනු කුමක්දැයි පැහැදිලි කළහ. ඒ අනුව මූලින් ම '**කුසලාකුසල කර්ම හා ඒවායේ මූලයන්**' පිළිබඳ නුවණ ලැබීමෙන් සම්මාදිට්ඨිය උපදවා ගත හැකි ආකාරය හික්ෂුන්ට ප්‍රකාශ කළහ. කම්මපථවාරය නමින් හැඳින්වෙන මෙය පැහැදිලි කළ පසු සම්මාදිට්ඨිය ලබා ගැනීමේ තවත් ක්‍රම ඇද්දැයි හික්ෂුහු ප්‍රශ්න කළහ. එහි දී සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ '**ආහාරය**' පිළිබඳව යථා ස්වභාවය අවබෝධ කර ගැනීමෙන් ද සම්මා දිට්ඨිය උපදවා ගත හැකි බව දේශනා කළහ. එය ද දේශනා කිරීමෙන් අනතුරුව තවදුරටත් සම්මා දිට්ඨිය ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයක් දේශනා කරන ලෙස හික්ෂුන් ඉල්ලා සිටි අවස්ථාවෙහි සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ '**දුක**' පිරිසිඳ දැන ගැනීමෙන් සම්මාදිට්ඨිය උපදවා ගත හැකි දේශනා කරළහ. ඒ අනුව දුකත්, එහි සමුදයත්, දුක්ඛ නිරෝධයත්, දුක නිරෝධ කරන මාවතත් දැන ගැනීමේ අවශ්‍යතාව පැහැදිලි කළහ. මෙහි දී සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ බුදුදහමෙහි දැක්වෙන ප්‍රධාන මාතෘකාවක් වන '**චතුරාර්ය සත්‍යය**' පිළිබඳ විග්‍රහයක යෙදෙහි. ඒ දුක අවබෝධ කරගත යුතු ආකාර සතර මෙලෙස පැහැදිලි කරති. ඉන්පසු '**ජරාමරණ**' අවබෝධ කර ගැනීම තුළින් ද සම්මාදිට්ඨියට පැමිණිය හැකි බව සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ දේශනා කළහ.

මෙලෙස ජරාමරණ පිළිබඳ විග්‍රහය යෙදීමෙන් අනතුරුව සම්මාදිට්ඨිය ලබා ගත හැකි තවත් ක්‍රම ඇද්දැයි හික්ෂුන් විමසූ අවස්ථාවෙහි 'ජාතිය' පිරිසිඳ දැනීම මගින් ද සම්මාදිට්ඨිය ලබා ගත හැකි බව සැරියුත් මාහිමියන් විස්තර කළහ. ඒ අනුව,

'යලො බො අරියසාවකො ජාතිඤ්ච පජානාති, ජාතිසමුදයඤ්ච පජානාති, ජාතිනිරොධඤ්ච පජානාති, ජාතිනිරොධගාමිනීපටිපදඤ්ච පජානාති. එත්තාවතාපි බො ආවුසො අරියසාවකො සම්මාදිට්ඨී හොති උජ්ජගතාස්ස දිට්ඨී, ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්තාගතො, ආගතො ඉමං සද්ධම්මන්ති.'

යම් කලෙක ආර්යශ්‍රාවකයා ජාතියත් දනී ද ජාති සමුදයත් දනී ද ජාති නිරෝධයත් දනී ද ජාති නිරෝධගාමිනී පටිපදාවත් දනී ද මෙපමණකින් ඔහු සම්මාදිට්ඨියට පැමිණියේ දෘෂ්ටිය සෘජු වූයේ ධර්මයෙහි නොසැලෙන ප්‍රසාදයට පත් වූයේ සද්ධර්මයට පැමිණියේ වෙයි.

1. ජාතිය :-

'කතමා පනාවුසො ජාති යා නෙසං නෙසං සත්තානං නමිති නමිති සත්තනිකායෙ ජාති, සඤ්ජාති, ඔක්කන්ති, අහිනිබ්බන්ති, බන්ධානං පානුභාවො, ආයතනානං පටිලාහො අයං වුච්චතාවුසො ජාති.'

ජාති යනු ඒ ඒ සත්ත්ව නිකායෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් ඉපදීමක්, (සම්පූර්ණ වශයෙන්) පහළවීමක්, බැස (පිළිසිඳ) ගැනීමක්, සංසේදප් හෝ ඕපපාතික වශයෙන් නිපදවීමක්, ස්කන්ධයන්ගේ පහළවීමක්, ආයතනයන්ගේ ලැබීමක් වේ ද ඇවැත්නි, මෙය ජාතියයි.

බුදුදහමෙහි දැක්වෙන ආකාරයට සත්ත්වයන් තම ජීවිතයෙහි මුහුණපාන ජරා, මරණ, ශෝක, පරිදේව, දුක්දොම්නස්, ප්‍රිය විප්‍රයෝග, අප්‍රිය සම්ප්‍රයෝග ආදී අනන්ත දුක්වලට මූලික හේතුව ජාති හෙවත් ඉපදීමයි. ඉපදුණ සත්ත්වයන්ට ජරාමරණාදී දුක්වලට මුහුණපෑමට සිදුවීම අනිවාර්ය වූවකි. ජීවිතයෙහි දුක්පීඩාවලට මුහුණපාන විට බොහෝ දෙනා ඊට හේතු වශයෙන් විවිධ කරුණු ගෙනහැර දක්වති. එහෙත් මූලික හේතුව වන ඉපදීම පිළිබඳව අපට සිහිපත් කර දෙන්නේ බුදුදහම මගිනි. මෙය මැනැවින් වටහා ගතහොත් ඉපදුණ සත්ත්වයන්ට මෙම දුකින් නිදහස් වීමේ අවස්ථාව උදාවේ. ඒ සඳහා පැහැදිලි ගමන් මගක් බුදුදහමින් විස්තර කොට තිබේ.

මෙහිලා අප තේරුම් ගත යුතු වැදගත් ම කරුණ නම් හුදෙක් රූපයන්ගේ පහළවීම් වශයෙන් සිදුවන උපත පමණක් නොව වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ ඇතුළු පංච උපාදානස්කන්ධය ම මෙලෙස ඉපදීමට පත් වන බවයි. ඇසෙහි පහළවීම, රූපයෙහි පහළවීම, වක්බු විඤ්ඤාණයෙහි පහළවීම වශයෙන් ඇස්, කන්, නාසාදී ඉන්ද්‍රිය මගින් රූප, ශබ්ද, ගන්ධාදී අරමුණු දැන ගැනීම්, විඳ ගැනීම් වශයෙන් දැක්වෙන ක්ෂණිකව හටගන්නා අද්දකීම්වල ඉපදීම තේරුම් ගැනීම දුක තේරුම් ගැනීමෙහි ලා වඩාත් වැදගත් වන්නකි. අප ඇසින් රූපයක් දැක්කා යනු ඇස, රූපය, වක්බු විඤ්ඤාණය, වක්බුසම්ඵස්සය, වක්බුසම්ඵස්සජාවේදනා, රූප සඤ්ඤා, රූප සඤ්චේතනා, රූප තණ්හා, රූප විතක්ක, රූප විචාර යනුවෙන් දැක්වෙන කරුණු දහයක් ක්ෂණිකව හටගනී. මේවා පෙර නොතිබී ඒ මොහොතෙහි ක්ෂණිකව හටගෙන ක්ෂණිකව නිරුද්ධ වන අනාගතයට නොයන ස්වභාවයෙන් යුක්ත ය. එහෙත් අප සිත්හි පවත්නා අවිද්‍යාව හෙවත් නොදැනීම හේතුවෙන් මේවා අතීතයේ පටන් මේ මොහොත දක්වා පවතින තම අද්දකීමෙන් පසුව ද තවදුරටත් පවත්නා ස්වභාවයන් ලෙස ද ඒවා සුභ, සුඛ, නිත්‍ය, ආත්ම වශයෙන් ගැනීම නිසා ද ඒවා තමාගේ කරගෙන දුකට පත්වේ. බුදුදහමින් අපට උගන්වන ජාති හෙවත් උපත පිළිබඳ ප්‍රධානතම අනුශාසනය මෙයයි. මෙය මැනැවින් වටහා ගතහොත් අප අත්විඳින අනන්ත දුක් සමුදායෙන් සඳහට ම නිදහස් වීමේ මාවත විවර වේ.

ධම්මවක්ක සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන ආකාරයට දුක පිළිබඳ විස්තර කරන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ **'ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, ව්‍යාධිපි දුක්ඛො ...'** ආදී වශයෙන් දක්වා **'සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා'** යනුවෙන් අවසානයට දක්වන්නේ මෙලෙස ක්ෂණික හටගන්නා ස්කන්ධ පංචකයේ උපත සියලු දුක්වලට ප්‍රධානතම හේතුව බවයි.

2. ජාති සමුදය :-

කතමෝ ජාතිසමුදයෝ? හව සමුදයෝ ජාතිසමුදයෝ.

ජාති සමුදය හෙවත් ඉපදීමට හේතුව හවයයි. හවය යනු උපතක් සඳහා අවශ්‍ය කර්මඛේජය ඒකරාශීවීමයි. එනම් අප අත්විඳින අප වටා ඇති ලෝකය තිබේ ය යනුවෙන් ගන්නා ස්වභාවයයි. ඇස්, කන්, නාසාදී ඉන්ද්‍රිය මගින් අත්විඳින ලෝකය අප ඉපදීමට කලින් ද තිබුණා ය අප මිය ගිය පසු ද එය තිබේ ය යනුවෙන් ගැනීම 'හවයෙහි' ස්වභාවයයි. සම්මුති වශයෙන් මෙබඳු ලෝකයක් පැවැතිය ද පරමාර්ථ වශයෙන් ගත් කල පවතින්නේ ඒ මොහොතෙහි හටගෙන නිරුද්ධ වන ලෝකයකි. මේ පිළිබඳ නොදැනීම නැවත උපතක් කරා පැමිණීමට හේතු වේ. මෙය ජාති හෙවත් උපතට හේතුවයි.

3. ජාති නිරෝධය :-

කතමෝ ජාතිනිරෝධෝ? හවනිරෝධා ජාති නිරෝධෝ.

ජාති හෙවත් උපත නිරුද්ධ කිරීමට නම් හවය හෙවත් කර්ම සකස්වීම නිරුද්ධ කළ යුතුව ඇත. එය සිදු වන්නේ අප අත්විඳින ලෝකය ක්ෂණිකව හටගෙන ක්ෂණිකව නිරුද්ධ වන බව නුවණින් දැකීමෙනි. එවිට තමන් අත්විඳින ලෝකය දෙස 'ඇත' හෝ 'නැත' යන අන්ත දෙකින් දුරුව නුවණින් දැකීමට හුරුවේ. ඉන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යක්ෂ වූ විට ලෝකය හටගන්නා බව දකින විට 'නැත' යන අන්තයෙන් දුරුවේ. ඉන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යක්ෂය නිමවීමෙන් ලෝකය නිරුද්ධ වන බව දකින විට 'ඇත' යන අන්තයෙන් දුරුවේ. මෙලෙස යථාවබෝධයට පත්වීම හේතුවල දහම දැකීමයි.

එනම්

'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං - සබ්බං තං නිරෝධධම්මං'

'හෙතො පටිච්ච සම්භුතං - හෙතු භංගා නිරුප්පිකති'

'... උප්පාද වය ධම්මිනො ...'

'අස්මිං සති ඉදං හොති - අස්මිං අසති ඉදං න හොති'

'ඉමස්ස උප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමස්ස නිරෝධා ඉදං නිරුප්පිකති'

'යෙ ධම්මහේතුප්පභවා තෙසං හේතුං තරාගතො ආහ - තෙසං ච යො නිරෝධො එවංවාදී මහාසමඤ්ඤා'

යනුවෙන් ධර්මයෙහි සඳහන් වන පටිච්චසමුප්පාද න්‍යාය තේරුම් ගැනීම හවයෙන් නිදහස් වීමට ඇති එක ම ක්‍රමයයි.

4. ජාති නිරෝධගාමිනීපටිපදාව :-

'කතමා ජාතිනිරෝධගාමිනීපටිපදා? අයමෙව අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො ජාතිනිරෝධගාමිනී පටිපදා. සෙය්‍යථීදං: අයමෙව අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො ජාතිනිරෝධගාමිනී පටිපදා - සෙය්‍යථීදං: සම්මාදිට්ඨී, සම්මාසංකප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජ්චො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.'

ඉහත සඳහන් භවයෙන් නිදහස්වීමේ ප්‍රතිපදාව වන්නේ සම්මාදිවිධිය පෙරටු කොටගත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි.

එනම් :-

- 1. සම්මා දිට්ඨි (යහපත්/ නිවැරදි දැකීම)
- 2. සම්මා සංකප්ප (යහපත්/ නිවැරදි සංකල්පනා)
- 3. සම්මා වාචා (යහපත්/ නිවැරදි වචන)
- 4. සම්මා කම්මන්ත (යහපත්/ නිවැරදි කර්මාන්ත)
- 5. සම්මා ආජීව (යහපත්/ නිවැරදි දිවිපැවැත්ම)
- 6. සම්මා වායාම (යහපත්/ නිවැරදි උත්සාහය)
- 7. සම්මා සති (යහපත්/ නිවැරදි සතිමත්ඛව)
- 8. සම්මා සමාධි (යහපත්/ නිවැරදි සමාධිමත්ඛව)

මෙහි ආරම්භක පියවර සම්මා දිට්ඨියයි. එනම් දුක හටගැනීම් නිරුද්ධවීම පිළිබඳ මනා දැනුවත් බව තුළින් ලබන ප්‍රඥාවයි. පංච උපාදානස්කන්ධයට ඇලුම් කළ විට දුක හටගන්නා බවත් ඊට ඇති ආශාව දුරු කළ විට දුකින් නිදහස් විය හැකි බවත් යන නුවණ ආරම්භයේ දී ම ඇති කර ගත් පමණට යහපත් සංකල්පනා ඇති කර ගෙන, වචනය යහපත් කරගෙන, කයින් සිදුකෙරෙන ක්‍රියා නිවැරදි කරගෙන, තම දිවිපැවැත්ම සඳහා කරන ජීවනෝපාය දැනුම් කරගෙන, නිවැරදි උත්සාහය, සිහිය හා සමාධිය පවත්වා ගනිමින් සමස්ත ජීවිතය ම නිවැරදි ලෙස හසුරුවා ගනී. තමාගේ සියලු කටයුතු ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය මත පිහිටා සිදු කිරීම ශ්‍රැතවත් ශ්‍රාවකයකුගේ ස්වභාවයයි. ඒ සඳහා නිරතුරුව සිහිය හා නුවණ එනම් සති සම්පජ්ඤා පවත්වාගත යුතුව පවතී. යම් විටෙක සතිමත් බව තම සිතීන් ඉවත් වූයේ ද එවිට මෙම සමාග් මාර්ගයෙන් ඉවත් වූයේ වෙයි. එනිසා තමා කෙතෙක් දුරට ධර්ම මාර්ගයේ ගමන් කරනවා ද යන්න තීරණය කෙරෙන ප්‍රධාන සාධකය වන්නේ සම්මා සතියෙන් කොපමණ කල්ගත කරනවා ද යන්නයි.

දුකෙහි හටගැනීම හා නිරුද්ධ වීම පිළිබඳ මනා අවබෝධය ලැබූ පමණට තෙරුවන කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව දියුණු වේ. දුකින් නිදහස් වීමේ මාවත දැක ඊට අනුගතව ක්‍රියාත්මක වීමේ දී සාංදාෂ්ටික වශයෙන් එහි ප්‍රතිඵල තම ජීවිතය තුළින් ම අත්දකින විට තෙරුවන පිළිබඳ බලවත් ප්‍රසාදයක් හටගනී. තව තවත් මෙම ධර්ම මාර්ගයෙහි ඉදිරියට පියවර නැඟීමේ බලවත් උනන්දුවක් ද ඒ සමඟ හටගනී. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ යම් තැනැත්තකුට මෙලෙස දුකෙහි හටගැනීම හා නිරුද්ධවීම පිළිබඳ අල්ප මාත්‍ර වූ ද දැනුමක් ඇති වූ පමණට තම ඥාතීම්ත්‍රාදීන් තමාගේ වචන ඇසීමට සූදානම් නම් ඒ අයට ද මේ පණිවුඩය ලබා දෙන ලෙසයි. එය තම ඥාතීම්ත්‍රාදීන්ට සිදු කරන ප්‍රධාන උපකාරය වනු ඇත. එම උපකාරයේ අනුසස් මෙලොවට පමණක් නොව මුළු සසර ජීවිතයට ම ප්‍රයෝජනවත් වූවකි. විශේෂයෙන් අප ජීවිතයට මහත් උපකාරයක් සිදු කළ අපගේ දෙමාපියන් වෙනුවෙන් මෙම යුතුකම අප විසින් නොපිරිහෙලා හැකිතාක් ඉක්මනින් සිදු කළ යුතුව ඇත. ඒ අතර අප ද අප්‍රමාදීව මෙම දහමින් ප්‍රයෝජන ගැනීමට උත්සාහවත් විය යුතු ය.

සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ මෙලෙස ජාති හෙවත් උපත තේරුම්ගැනීම සම්මාදිවිධිය උපදවා ගැනීම පිළිබඳව කරුණු සඳහන් කළ විට ඊට සවන් දුන් හික්ෂුන් වහන්සේලා ඒ පිළිබඳ බලවත් ප්‍රසාදයට සතුටට පත්වූ අතර තවදුරටත් සම්මාදිවිධිය පිළිබඳ විමසීමට ද උත්සුක වූහ.

ඒ අනුව සැරියුත් මාහිමියන් වහන්සේ සම්මාදිවිධිය උපදවා ගැනීමට ඉවහල් වන භවය තේරුම් ගැනීමේ වැදගත්කම ඉදිරියෙහි තවදුරටත් විස්තර කරති.

{සිකුරාදා ධර්ම සාකච්ඡාව - ලොස් ඇන්ජලිස් බෞද්ධ විහාරය - පැසදිනා (බු.ව. 2558 ඇසළ මස) 8/1/2014}